

BNO (Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers)  
 Boekwetenschap en handschriftenkunde, Universiteit van Amsterdam, Leerstoelgroep~  
 Book & Byte, Universiteit Leiden, Masteropleiding ~  
 CB (Centraal Boekhuis)  
 Drukwerk in de Marge, Stichting ~  
 Faculteit der Kunsten, Universiteit Leiden  
 FOBID (Federatie van Organisaties in het Bibliotheek-, Informatie-, en Documentatiewezen)  
 Grafische Cultuurstichting  
 KB (Koninklijke Bibliotheek )  
 Kenniscentrum Boekenvak  
 KVB (Koninklijke Vereniging van het Boekenvak)  
 Letterkundig Museum en Documentatiecentrum, (NLMD), Nederlands ~  
 Museum De Beyerd  
 Museum Enschedé  
 Museum Meermanno  
 NBB (Koninklijke Nederlandse Boekverkopersbond)  
 NBV (Nederlandse Boekhistorische Vereniging)  
 Nederlands Genootschap van Bibliofielen  
 Nederlandsche Vereeniging van Antiquaren (NVvA)  
 NUV (Nederlands Uitgeversverbond)  
 Stichting Lezen  
 Stichting Handboekbinden  
 Universiteitsbibliotheek Universiteit van Amsterdam (UBA)  
 Universiteitsbibliotheek Universiteit Leiden (UBL)  
 Universiteitsbibliotheek Universiteit Utrecht (UBU)  
 Universiteitsbibliotheek Vrije Universiteit Amsterdam (UB-VU)  
 VOB (Vereniging van Openbare Bibliotheken)

Prof. dr. B.P.F. Al *voorzitter*  
 Prof. dr. J.A.H. Bots  
 Dr. B.P.M. Dongelmans  
 Prof. dr. J.M.H. Hemels  
 Prof. dr. P.G. Hoftijzer  
 Prof. dr. A.A. den Hollander  
 Prof. dr. M. Keblusek  
 Prof. dr. F.C.J. Ketelaar  
 Prof. dr. E.A. Kuitert  
 Prof. dr. J.S. Mackenzie Owen  
 Prof. dr. P.W.M. Rutten  
 Prof. dr. D.H. Schram  
 Prof. G.A. Unger

#### Donateurs

De Tiele-Stichting wordt niet gesubsidieerd. Donateurs zijn daarom van harte welkom. Zij ontvangen de *Nieuwsbrief*, worden uitgenodigd voor de Tiele-lezingen en worden op de hoogte gehouden van alle activiteiten van de stichting. Voor een bijdrage van minimaal € 17,50 per jaar wordt u donateur. U kunt zich aanmelden bij het secretariaat van de stichting: [info@tiele-stichting.nl](mailto:info@tiele-stichting.nl).

#### Sponsors

Amsterdam University Press  
 Bohn Stafleu van Loghum  
 BOL.com  
 Koninklijke Bibliotheek  
 Koninklijke Van Gorcum  
 WPG Uitgevers

*De Dr. P.A. Tiele-Stichting is hen zeer erkentelijk voor hun bijdragen.*

#### Nieuwsbrief

De *Nieuwsbrief* van de Dr. P.A. Tiele-Stichting verschijnt onregelmatig, maar tenminste tweemaal per jaar, onder redactie van Laurens van Krevelen, Ellen van Oers en Corinna van Schendel. Berichten en mededelingen kunt u sturen naar het secretariaat van de stichting of mailen naar [info@tiele-stichting.nl](mailto:info@tiele-stichting.nl).

Laurens van Krevelen

Corinna van Schendel

Marieke van Delft

Adriaan van der Weel

Barry Wiebenga

Cees van Wijk

Ellen van Oers

# NIEUWSBRIEF

## TIELE-LEZING 2008: JOAN HEMELS OVER HENK PRAKKE

Op *donderdag 8 mei* vindt om 16.00 uur in de aula van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag de jaarlijkse Tiele-lezing plaats over een actueel thema uit de boekwetenschap. Ditmaal spreekt prof. dr. Joan Hemels over “Uitgever in de wetenschap, Henk Prakke (1900-1992) en zijn actuele boodschap”. Prof. dr. H. J. Prakke maakte zich verdienstelijk voor de befaamde drukkerij, uitgeverij en boekhandel Koninklijke Van Gorcum in Assen. Naast zijn werk als wetenschappelijk uitgever beoefende hij echter ook zelf de wetenschap en werd hoogleraar in de toen nog prille pers- en communicatiewetenschap. Welke inspiratie biedt deze veelzijdige ‘uitgever in de wetenschap’ aan de uitgevers, communicatie- en boekwetenschappers van nu? Joan Hemels (1944) is hoogleraar Communicatiewetenschap, in het bijzonder communicatiegeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam.

De Tiele-lezing verschijnt in druk bij de Amsterdam University Press, de uitgave is na de lezing te verkrijgen. Belangstellenden zijn welkom.

#### TIELE/GO LENTE ACADEMIE 2008

Eind mei 2008 zal de eerste editie van de Lente Academie worden georganiseerd door GO-opleidingen in samenwerking met de Tiele-Stichting. De Lente Academie bestaat uit enkele workshops van hoogleraren boekwetenschap over actuele inzichten van onderzoek, die relevant zijn voor praktijkmensen uit de wereld van het boek: uitgevers, boekhandelaren, bibliothecarissen en andere boekprofessionals. De wisselwerking tussen praktijk en wetenschap belooft bijzonder inspirerend te worden voor deelnemers en docenten. Het programma, de docenten en de locatie (waarschijnlijk in Amsterdam) zullen in maart bekend worden gemaakt. Deelnemers kunnen inschrijven bij GO-Opleidingen, Celebesstraat 89, 2585 TG Den Haag. Voor verdere informatie: de heer dr. Th.J. Verbeij, GO-Opleidingen, [theo@stgo.nl](mailto:theo@stgo.nl).

#### FREDERIK MULLER FONDS

*Het door middel van subsidies bevorderen van niet-commerciële publicaties op het gebied van bibliografie en iconografie* is de doelstelling van het Frederik Muller Fonds. Dit fonds is sinds september 2007 onder de hoede van de Tiele-Stichting gebracht. In 2007 werd subsidie gegeven aan: P. Buijnsters, “Geschiedenis van het Nederlandse antiquariaat” en aan: E. Braches, “Nieuwe Kunst: toegepaste grafiek/documentatie”. Recent is steun verleend aan: “Inventarisatie Doopsgezinde Bibliotheek” (voor brieven m.b.t. de familie Muller); aan: A.D. Renting en J.T.C. Renting-Kuipers, “Catalogus van de Librije van de St. Walburgskerk te Zutphen”; en aan: A. Bouwman, B. Dongelmans, P.G. Hoftijzer, E. van der Vlist, “Leiden, stad van boeken”. Voor informatie en subsidieaanvragen: Frederik Muller Fonds, p/a Tiele-Stichting, Postbus 90407, 2509 LK Den Haag.

## nr. 10 - maart 2008

#### Boekhandel cultureel ankerpunt

*Ari Doeser*

*In september 2007 kreeg de 100-jarige Nederlandse Boekverkopersbond het predicaat Koninklijk. Het bestuur van de jubilerende vereniging bestempelde dit eerbetoon als het grote saluut aan de boekhandel in Nederland.*

*Een goede vakinfrastructuur met bijvoorbeeld Centraal Boekhuis en CPNB (organisator van o.a. de Boekenweek) is een sterke basis onder het succes van de 1.500 boekhandels. De boekhandel is in stad en dorp een inspirerende plek waar men leest, bladert en praat. Boekverkopers organiseren regelmatig interessante lezingen en andere activiteiten die de boekhandel tot een cultureel ontmoetingspunt in de omgeving maken. De opkomst is doorgaans hoog, zeker in kleinere gemeenschappen is het vaak het enige ‘uitje’ dat in de buurt plaatsvindt.*

*Boekhandels vallen vaak in de prijzen. Zo is de Retail Jaarprijs, de belangrijkste prijs voor detaillisten, in tien jaar tijd al vier keer naar boekhandels gegaan. Twee keer naar de beste zelfstandige winkel: in 2000 De Drukkery in Middelburg en in 2002 Bek Boeken te Veghel, en twee keer naar een boekhandelsketen: Bruna in 1999 en in 2007 Selexyz.*

*Binnen de detailhandel neemt de boekhandel een bijzondere plaats in. Het zijn vaak onderscheidende winkels in het straatbeeld die veel publiciteit genereren. Veel boekhandels zijn de laatste jaren verbouwd, het zijn lichte ruime winkels die hun klanten veel te bieden hebben. Begin dit jaar noemde “The Guardian” boekhandel Dominicanen te Maastricht, gesitueerd in een kerk, de mooiste boekhandel ter wereld. Deze en nog meer prachtige, typisch Nederlandse boekhandels zijn vereeuwigd in een boek dat de Koninklijke NBB tijdens het jubileumjaar heeft uitgegeven als eerbetoon aan de boekhandel in Nederland. “Boekhandels in beeld” toont de moderne, markante Nederlandse boekhandel van dit moment in al zijn verschijningsvormen.*

*Van inloopzaak tot assortimentsboekhandel, van specialist tot internetwinkel, de steeds weer vernieuwende boekhandels leveren een belangrijke bijdrage aan het culturele leven. De Koninklijke NBB is zeer trots op haar leden, die de Nederlandse boekhandel, ook internationaal, toonaangevend maken.*

Voor meer informatie: [www.boekbond.nl](http://www.boekbond.nl)

Ari Doeser is directeur van de Koninklijke Nederlandse Boekverkopersbond

### Donnerprijs voor Laurens van Krevelen

Op 5 november jl. reikte mr. P.H. Donner, de huidige minister van Sociale Zaken maar ook neef van de befaamde Rotterdamse boekhandelaar J.H. Donner, in de prachtige Spiegelzaal van Slot Zeist de J.H. Donnerprijs 2007 uit aan mr. D.W. (Laurens) van Krevelen. Deze prestigieuze prijs is ingesteld door de Koninklijke Nederlandse Boekverkopersbond (NBB) ter nagedachtenis van Jan Hendrik Donner, voorzitter van de NBB van 1931–1947. Hij wordt elke vijf jaar uitgereikt. Van Krevelen heeft zich langdurig verdienstelijk gemaakt voor het hele boekenvak in Nederland. Hij zette zich niet alleen met verve in bij het vooraanstaand uitgevershuis J.M. Meulenhoff, maar was ook bijzonder actief bij het totstandkomen van de Wet op de vaste boekenprijs, als voorzitter van het bestuur van de Bibliotheek van het Boekenvak en bij het initiëren en opzetten van vele projecten, zoals de Dr. P.A. Tiele-Stichting nieuwe stijl, het Fonds voor Midden- en Oosteuropese Boekprojecten en Amsterdam WereldBoekenStad 2008. De laureaat wees in zijn dankwoord nog eens op het grote belang van de vaste boekenprijs.

### Reeks BGNB

Voor de reeks “Bijdragen tot de Geschiedenis van de Nederlandse Boekhandel” is een aanzienlijk aantal nieuwe delen in voorbereiding: een paar proefschriften en ook een enkel ander deel. Het is te merken dat de reeks door de beide delen die de afgelopen jaren verschenen zijn, “New Perspectives in Book History” en “Manuscripten en Miniaturen”, weer duidelijker zichtbaar is en meer manuscripten werft. Bovendien heeft ook de nieuwe vormgeving de boeken aantrekkelijker gemaakt. De reeks wordt uitgegeven door Walburg Pers te Zutphen, onder auspiciën van de Tiele-Stichting. De redactie wordt gevormd door drs. Marieke van Delft (voorzitter), dr. Saskia van Bergen (secretaris), dr. Helleke van den Braber, dr. Nel van Dijk en dr. Frank de Glas. Voor het aanbieden van manuscripten kan contact worden opgenomen met de secretaris: saskia.vanbergen@kb.nl.

### Canon van het Nederlandse boek

In het voetspoor van de overheidscommissie-Van Oostrom die in 2007 haar rapport uitbracht over de canon van de Nederlandse culturele geschiedenis, is door de Tiele-Stichting het initiatief genomen tot het opstellen van de canon van de Nederlandse boekgeschiedenis. Een eerste

### EERSTE TIELE-SCRIPTIEPRIJS UITGEREIKT

Willemijn Lindhout kreeg op 23 november 2007 in de Koninklijke Bibliotheek, tijdens het congres “Licht beduimeld...” dat de Nederlandse Boekhistorische Vereniging organiseerde, de Tiele-Scriptieprijs 2007 uitgereikt. Zij kreeg de prijs voor haar scriptie "Samen sterker? Literaire uitgeverijen binnen concerns. Fondsanalyse van Querido en Meulenhoff 1986-2006".

De Tiele-Scriptieprijs, bestaande uit een geldbedrag van € 1.000,- en een oorkonde, is een initiatief van de Tiele-Stichting. Deze aanmoedigingsprijs zal jaarlijks worden uitgereikt voor een scriptie die aansluit bij de doelstelling van de Tiele-Stichting, de bevordering van de boekwetenschap. De Scriptieprijs wordt mede mogelijk gemaakt door Gottmer Uitgevers Groep.

### Jury

De jury van de Tiele-Scriptieprijs 2007 bestond uit prof.dr. Paul Hoftijzer, hoogleraar boekgeschiedenis aan de Universiteit Leiden, drs. Gerda Huisman, conservator Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Groningen, en dr. Jeroen Salman, docent-onderzoeker literatuur- en boekwetenschap aan de Universiteit Utrecht.

### Winnaar

Na rijp beraad heeft de jury unaniem besloten de Tiele-Scriptieprijs 2007 toe te kennen aan Willemijn Lindhout. Zij is in het voorjaar van 2007 afgestudeerd bij de duale masteropleiding Redacteur/Editor van de Afdeling Neerlandistiek van de Universiteit van Amsterdam. Haar begeleiders waren prof.dr. Lisa Kuitert en dr. Dick van Lente.

### Juryrapport

Om verschillende redenen vond de jury deze scriptie de beste van de dertien ingezonden scripties. In de eerste plaats heeft de auteur het aangedurfd om een onderzoek uit te voeren naar wat gerust een *hot issue* mag heten in de recente Nederlandse uitgeverijgeschiedenis. Het betreft de relatie tussen grote Nederlandse uitgeefconcerns en de literaire fondsen binnen hun onderneming. Centrale vraag was in hoeverre die concerns – het ging in dit onderzoek om de Weekbladpersgroep en Perscombinatie /Meulenhoff – invloed hebben uitgeoefend op de inhoud van de literaire fondsen binnen hun holding, respectievelijk Querido en Meulenhoff. Maar de jury



Willemijn Lindhout en Paul Hoftijzer  
Foto: Jos Uljee

was ook onder de indruk van de werkwijze. Om haar onderzoeksvraag te beantwoorden heeft Willemijn Lindhout een uitvoerige kwantitatieve analyse gemaakt van de fondsen van Querido en Meulenhoff over de periode 1986-2006. Daarnaast heeft zij grondig literatuuronderzoek verricht en ook gesprekken gevoerd met direct betrokkenen. Op basis hiervan komt zij in een goed geschreven betoog tot

de slotsom dat, afhankelijk van de doelstelling van de onderneming, concernvorming voor de literaire uitgeverij positieve – zoals in het geval van WPG/Querido – en negatieve – zoals in het geval van PCM/Meulenhoff – kanten kan hebben.

### EXPERTMEETING MARKTONDERZOEK

Op 7 november 2008 zal in Amsterdam een besloten Europese expertmeeting worden gehouden voor de verbetering van de statistieken over kopen, lezen, lenen en schrijven van boeken in de EU. Dit initiatief van de Tiele-Stichting wordt ondersteund door Stichting Marktonderzoek Boekenvak en het Sociaal en Cultureel Planbureau. Prof.dr. Paul Schnabel zal de bijeenkomst voorzitten. De thans beschikbare gegevens zijn onvergelijkbaar of gebrekkig, terwijl betrouwbare cijfers meer dan ooit noodzakelijk zijn voor beleid en onderzoek. De bijeenkomst is in overleg met alle betrokken organisaties in Nederland en met de Europese ‘koepels’ voorbereid, mede in het kader van Amsterdam Wereldboekenstad. Naar alle waarschijnlijkheid vindt zij plaats in het nieuwe gebouw van de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Voor verdere informatie: Laurens van Krevelen, Tiele-Stichting: krevelen@xs4all.nl.

### OVERZICHT CURSUSSEN ‘MAKEN VAN BOEKEN’

Door bekende auteurs over het maken van boeken (o.a. Huib van Krimpen, Reinold Kuipers, Hugues C. Boekraad) wordt vaak met nadruk gesteld dat goede boektypografie valt of staat met goede redactie van het manuscript en goede productievaardigheden. Die drie aspecten van het maken van boeken dienen volgens hen nauwkeurig op elkaar te zijn afgestemd. Dat is in deze tijd van grafische software en digital print even waar als in de tijd van het lood.

De Tiele-Stichting is voornemens een goed overzicht van cursussen boektypografie, boekproductie en redactie van manuscripten te publiceren op de website en op papier, zodat studenten, die zich willen specialiseren in het maken van boeken, zich grondig kunnen oriënteren waar dat mogelijk is. Op de thans beschikbare studie-informatie is dat niet erg duidelijk, zodat er behoefte bestaat aan een op het boek toegesneden overzicht.

Om dit overzicht te realiseren legde de Tiele-Stichting vragen voor aan docenten van (met name HBO-)opleidingen boektypografie, boekproductie en redactie van manuscripten, met het verzoek om de Tiele-Stichting relevante informatie over hun opleiding te verstrekken. Ook ontvingen de docenten de door de Tiele-Stichting opgestelde basislijst van opleidingsinstellingen in Nederland die aandacht besteden aan boektypografie, aan boekproductie of aan manuscript-redactie, ter aanvulling. Verder bestaat het plan om in 2008 - in het verlengde van de inventarisatie van de cursussen met betrekking tot het ‘maken van boeken’ - een rondetafelbespreking te organiseren over de vraag of er behoefte is aan een post-academische *masterclass over het maken van boeken*, waarin typografie, productie en redactie op een geïntegreerde wijze aan de orde komen.

Voor verdere informatie: info@tiele-stichting.nl.

schets van deze canon is gepubliceerd op de website van de Boekmanstichting. Deze schets is besproken in de vergadering van de Wetenschappelijke Adviesraad van de Tiele-Stichting, waarbij een aantal nuttige adviezen werd gegeven voor verdere uitwerking. Vervolgens is contact opgenomen met het bestuur van de Nederlandse Boekhistorische Vereniging met het voorstel om een gezamenlijke canon-werkgroep in te stellen. Deze is inmiddels gevormd, met prof.dr. Paul Hoftijzer als voorzitter, en drs. Marieke van Delft en drs. Bubb Kuyper als leden. De werkgroep is in 2007 voor het eerst bijeen geweest.

### Gerrit Noordzij Prijs 2009

De volgende Gerrit Noordzij Prijs, het samenwerkingsproject van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Museum Meermanno en de Tiele-Stichting, zal op 27 februari 2009 worden uitgereikt aan een typografisch ontwerper van internationale betekenis. De jury is samengesteld uit Jack Verduyn Lunel (vz), Leo Voogt, Petr van Blokland, Robin Kinross en Ada Lopes Cardozo (secr). Vorige laureaten zijn Gerrit Noordzij (NL), Fred Smeijers (NL), Erik Spiekermann (D) en Tobias Frere-Jones (US). Rondom de prijsuitreiking wordt bij de KABK een expositie ingericht van het werk van de vorige laureaat Frere-Jones, en er wordt een symposium georganiseerd. Voor de continuïteit van de prijs is het Gerrit Noordzij Fonds gesticht als ‘fonds op naam’ bij de Tiele-Stichting. Dit fonds wordt inmiddels gesponsord door de Koninklijke Bibliotheek, Koninklijke Brill, Centraal Boekhuis, Koninklijke NBB, Bau Winkel, Dutch Type Library, Ton Entius, SCRIO, Total Identity, Vereniging van Openbare Bibliotheken en door de initiatiefnemers.

Voor verder informatie: Annerieke Simeone, KABK Den Haag, a.simeone@kabk.nl.

### Koninklijke Van Gorcum sponsort

#### Tiele-Stichting

Uitgeverij Koninklijke van Gorcum te Assen heeft de Tiele-Stichting een sponsorbijdrage aangeboden voor activiteiten in het jaar 2008. Andere sponsors zijn Amsterdam University Press, BOL.com, Centraal Boekhuis, Gottmer Uitgevers Groep, Koninklijke Bibliotheek, Museum Meermanno, Uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum, WPG Uitgevers. Samen met de aangesloten organisaties en de donateurs maken zij de Tiele-activiteiten mogelijk.